

КОМПЛЕКТУЄМО МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

4 **Наталія ДЯТЛЕНКО**
Експеримент продовжується:
методологія дослідження

Якщо ви визначилися з основною ідеєю нововведення, яке варто перевірити через експеримент, ознайомилися з нормативними документами, які регламентують експериментальну діяльність, проаналізували інноваційний потенціал своєї освітньої установи, готові до складання заявки на проведення експерименту, — варто детальніше ознайомитися із самою методологією експериментального дослідження

ВЗАЄМОДІЄМО ЗІ СПЕЦІАЛІСТАМИ

9 **Тамара ПРОЖЕНКО,**
Світлана ЛАДИВІР
Чому «гальмує» дошкільна зрілість

Підготовка дітей до навчання у школі — це комплексне завдання, що постає перед педагогами та психологами дошкільних навчальних закладів. Звичайно ж, йдеться не про сформованість навичок читання або лічби. Ця проблема значно ширша, багатогранніша й охоплює усі сфери життя дітей. Діти, що йтимуть до школи, повинні набути певних ознак школяра: бути зрілими розумово, емоційно та соціально

ПРАЦЮЄМО З ВИХОВАТЕЛЯМИ

20 **Марина МАШОВЕЦЬ,**
Антоніна КАРНАУХОВА
Вплив казки на формування
особистості дитини:
моральний аспект

Казка, як своєрідний жанр народної творчості, здавна посідає чільне місце у фольклорі всіх народів світу. Згадки про казку та її зразки знаходимо у різноманітних писемних пам'ятках, які дійшли до нашого часу крізь віки і тисячоліття. Адже казка здавна є найоптимальнішим засобом формування у малюків морально-етичних цінностей

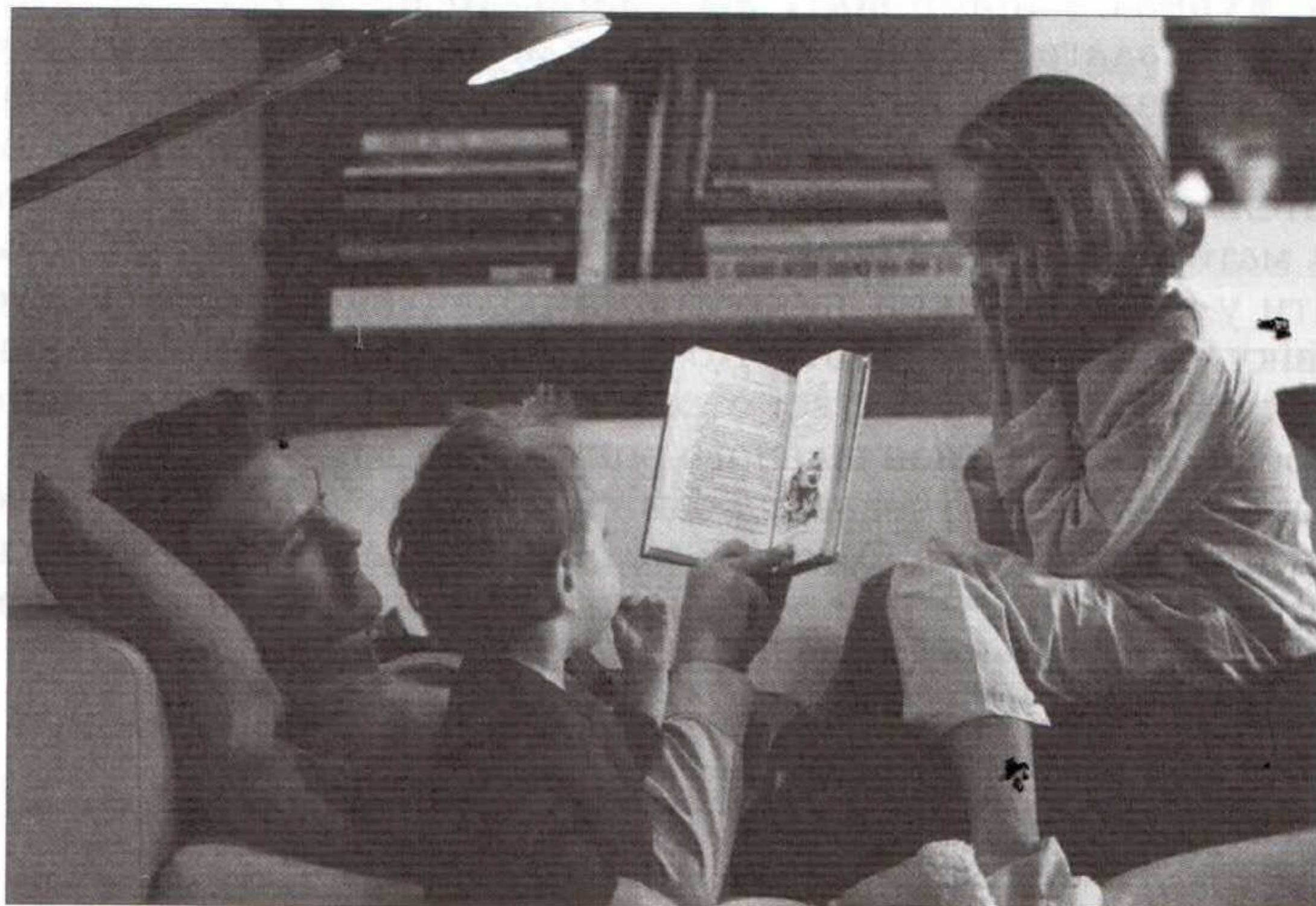
25 **Тетяна НАУМЕНКО**
Формування природничо-
екологічної компетентності
дошкільників засобами
авторської казки

Формування у дітей старшого дошкільного віку екологічних знань і уявлень, розуміння цілісності всіх природних компонентів, виховання позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи можливе через використання різних засобів, серед яких авторська казка природознавчого характеру має посідати гідне місце

БЕРЕМО УЧАСТЬ У КОНКУРСІ

34 **Оксана БАЛАЮШ**
Брейн-ринг «Підвищення
екологічної компетентності
педагогів»

Брейн-ринг — інтерактивна форма роботи з педагогічним колективом, яка дає змогу активізувати знання педагогів з будь-якого питання. Така форма роботи може бути використаною і як окремий методичний захід, і як частина певного заходу, скажімо семінару, інтерактивного консультування чи засідання педагогічної ради

ПРАЦЮЄМО З ВИХОВАТЕЛЯМИ

Казка як своєрідний жанр народної творчості здавна посідає чільне місце у фольклорі всіх народів світу. Згадки про казку та її зразки знаходимо у різноманітних писемних пам'ятках, які дійшли до нашого часу крізь віки і тисячоліття. Адже казка здавна є найоптимальнішим засобом формування у малюків морально-етичних цінностей

Марина МАШОВЕЦЬ,
доцент кафедри педагогіки
Педагогічного інституту
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
канд. пед. наук

Антоніна КАРНАУХОВА,
викладач кафедри педагогіки
Педагогічного інституту
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Ключові слова:

казка; жанрова специфіка казки;
моральне виховання дітей

Вплив казки на формування особистості дитини: моральний аспект

Казки — це своєрідно побудовані усні оповідання героїчно-фантастичного, соціально-побутового чи морально-етичного змісту. Вони однаково цікаві і для дітей, і для дорослих. Казки, віддзеркалюючи загальні закономірності творів народного епосу, **містять певні етичні характеристики**. Тож у казках акумулюється і зберігається все, варте уваги нащадків.

Казка — носій національних та загальнолюдських цінностей

Казки в доступній формі розкривають національні та загальнолюдські цінності, які народ плекав і передавав нащадкам у формі дивовижних мрій про непереможність добра, про щасливе життя. **У казках відтворюються** світогляд народу, його морально-етичні та естетичні принципи, педагогічний геній, багатотисячлітній досвід виховання підростаючого покоління. Саме тому педагогічне використання казки потребує аналітичного підходу, наукового осмислення з точки зору жанрових особливостей, а також вивчення їх педагогічної цінності для розвитку дитини в дошкільний період.

Серед багатств народного епосу казки становлять особливу фольклорну форму, яка **ґрунтується на парадоксі реального та фантастичного**, що гармонійно поєднуються і зачаровують красою народного слова, сповненого мудрості, добра, любові та оптимізму. Тож недаремно Іван Франко писав про казку: «Оті простенькі сільські байки, як дрібні, тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності». Письменник надавав великого значення казці як засобу виховання та вважав найбільш цінними ті зразки, що **допомагають зрозуміти окремі сторони суспільного життя**. Саме такі казки увійшли до його збірки «Коли ще звірі говорили».

На необхідність використання в процесі виховання дітей дошкільного віку цієї особливості казок вказувала і класик вітчизня-

ного дошкільного виховання Софія Русова у статті «В обороні казки». Вона наголошувала, що в моральному вихованні дітей надзвичайно велику роль має відігравати **національний чинник**, суть якого полягає в урахуванні умов життя, історії того народу, тієї нації, де народилася дитина, і які чи не найповніше відображено в народних казках.

Надзвичайно корисні методичні поради щодо використання казки у навчально-виховному процесі зробив Василь Сухомлинський. Специфічною особливістю цього жанру народної творчості він вважав те, що казка допомагає дітям зробити «перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного», **сприяє**

моральному розвитку, без якого «не можливі шляхетність душі, чутливість до людського нещастя, горя, страждання». Його авторські казки («Сьома дочка», «Ледача подушка» тощо) педагоги широко використовують як засіб морально-етичного виховання дошкільників.

За твердженнями низки дослідників, етнодосвід має свої особливості та специфічні риси у різних видах казок. Предметом оповіді в казці є дивовижні та незвичайні події, які мають пригодницький характер. А важливою рисою казкових героїв є їх традиційність як втілення етичного та соціального досвіду народу.

Нам імпонує таке визначення казки, яке вказує на різницю між історичним буттям, тобто документально зафіксованим та літературно-творчим. Саме в цьому контексті казка вже розглядається як вигадка, тобто те, що колись, можливо, й було, а можливо, ніколи й не було.

Повернімо казку дітям!

Сьогодні, на жаль, батьки недооцінюють значення казки і не вважають її доцільним засобом морального виховання дітей. Вони зазвичай замість розповідання казок демонструють мультфільми, часто іноземного виробництва. Це пояснюється насамперед браком вільного часу в батьків, який можна використати для спілкування з дитиною. Тож перегляд мультфільмів, що не потребує участі дорослих, видається їм гарним рішенням: оптимальним для себе і корисним для дітей.

З огляду на це педагогам варто проводити відповідну просвітницьку роботу. Адже батьки часто не замислюються над тим, що ці мультфільми не лише не мають морального посилення, а й взагалі характеризуються безглуздістю сюжетів. Агресивна поведінка героїв, невідповідність змісту їхніх висловлювань дитячому сприйняттю породжують жорстокість та нівелюють цінності людських взаємин. Зауважимо, час перегляду дітьми мультфільмів перед телевізором або за комп'ютером дорослі зростаюча частота не контролюють, а це призводить

до виникнення проблем у фізичному здоров'ї дитини — порушуються зір, постава тощо.

Об'єднавши зусилля педагогів та батьків, слід повернути дітям стару добру казку. Коло героїв, обставини, в яких розгортається дія, зрозуміла й близька мова подобаються дітям. Вони не втомлюються слухати знайомі казки багато разів. Адже малюків особливо приваблює добре знайоме, зрозуміле, фантастичне, незвичайне, дивовижне, динамічне.

Батьки, ознайомлюючи дитину з казкою, мають замислитись:

- що лежить в основі її змісту;
- з якою метою вона створена — чогось навчити, здивувати, розважити;
- завдяки яким ціннісним орієнтаціям ця казка є цікавою для сучасної дитини.

Щоб забезпечити активне слухання казки, батькам слід дотримуватися певних правил (*див. Додаток*).

Спорідненість жанрових особливостей казки і дитячого світобачення

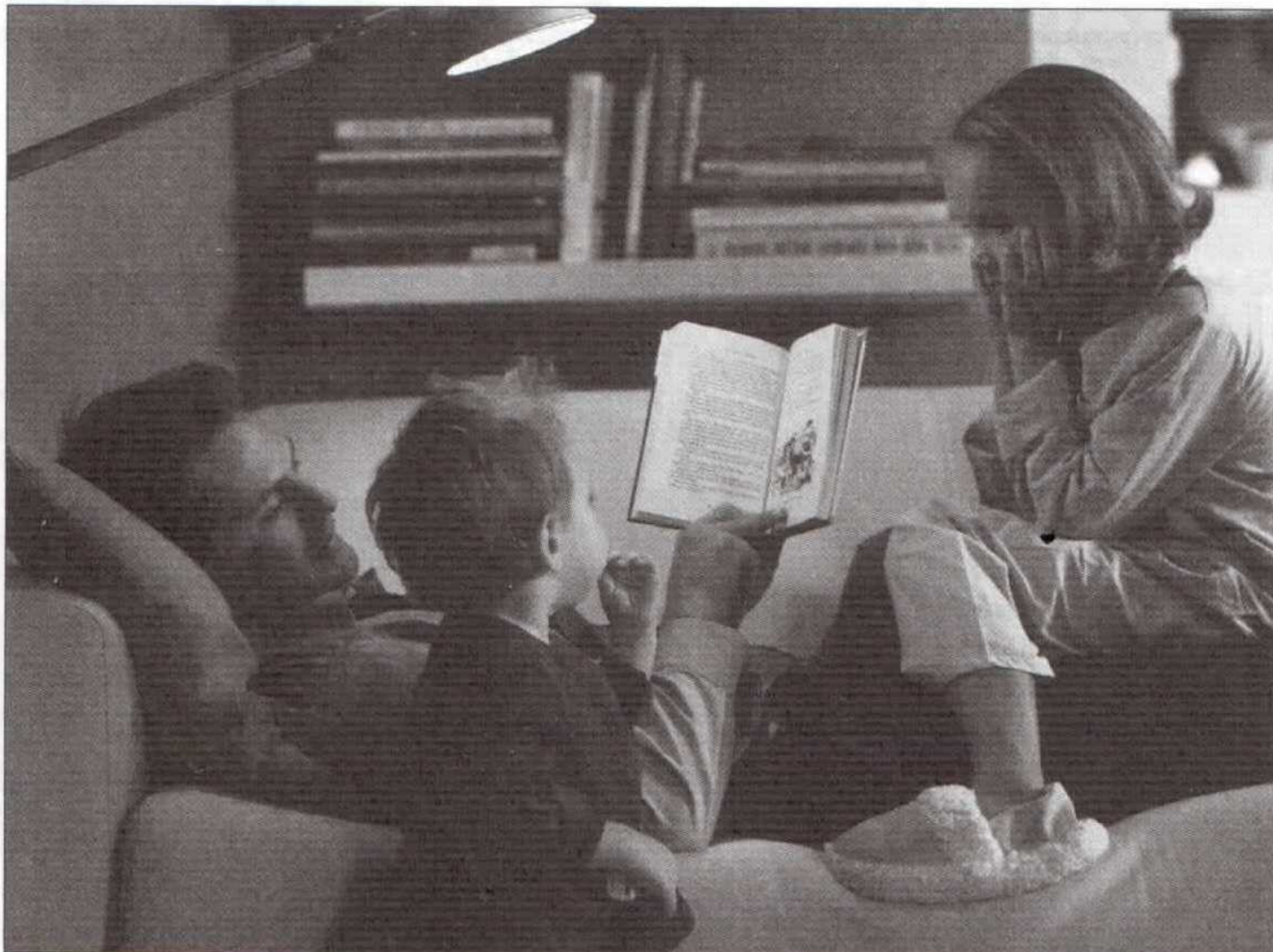
Дитяче бачення світу, образ мислення і жанрова специфіка казки характеризується подібністю до протиставлень та полярностей. Казкові образи не добрі і злі водночас, як це трапляється в реальному житті, а бувають лише позитивними або навпаки — різко негативними. Цей аспект казки споріднює її з дитячим світом, адже **дитячі оцінки та моральні уявлення** також не мають відтінків та напівтонів, **не припускають компромісів**: якщо змії — творець зла, то в уяві дітей він не лише жорстокий, ненажерливий, зрадливий, а й огидний ззовні.

У казці протистоять лише неймовірно сильні та дуже слабкі, надзвичайно сміливі й нестерпно боязкі герої. Художня цілісність казкових образів простежується в найтіснішому органічному зв'язку зовнішнього вигляду персонажа з його характером, вчинка-

ми, мотивами поведінки, тобто казка не припускає і не вибачає своєму герою дій, які не відповідають його образу. Зрозуміла й нескладна характеристика позитивних і негативних героїв **допомагає дітям розібратися у сутності конфлікту**, що відбувся між ними, визначити своє ставлення до них, дати адекватну оцінку їхній поведінці.

У світі казок **дитина реалізує свої великі та маленькі мрії**: слухаючи казку або розповідаючи свій власний твір, малюк співчуває персонажам та об'єктивує свої неусвідомлені бажання. Його прагнення, які не завжди реалізуються в реальному житті, здійснюються в казці. Гострий сюжет, пригоди, перетво-

рення викликають сильні враження та не дають увазі дітей згаснути. Обов'язкова кінцівка повертає дитину в реальну дійсність. Зрозуміла, яскрава, виразна мова казки, влучні порівняння, дотепні вислови вмиль запам'ятовуються.

Для практичної роботи з дітьми необхідні знання з фольклористики народної казки, щоб методично грамотно розкривати та використовувати потенціал національної культури в педагогічному процесі. Вивчення фольклористичного погляду на казку доводить, що засоби художньої виразності й казкової поетики, стиль мови, системи образів та сюжетні фабули близькі й доступні сприйманню та розумінню

дітей дошкільного віку. Численними дослідженнями доведено, що діти здатні:

- зрозуміти зміст поведінки героя;
- відтворити його образ у свідомості;
- «побачити» внутрішнє спонукання до дії на основі вміння зіставити та підпорядкувати різні за цінністю мотиви вчинків героїв;
- проникнути у світ переживань героїв;
- диференціювати складні почуття.

Таке розуміння героїв, безумовно, містить **емоційне ставлення** до нього та передбачає **об'єктивну оцінку** героїв. Розуміння характеристик персонажів казки та вміння зіставити смисл їх вчинків дає змогу дошкільнику зрозуміти ідейний зміст твору.

Слід наголосити, що ознайомлення з казкою в дитини може відбутися лише за допомогою дорослого **через слухове сприймання**. Сприймання художнього твору складається з **таких компонентів**, як-от:

- слухання;
- уявлення;
- емоційне реагування;
- усвідомлення та розуміння змісту.

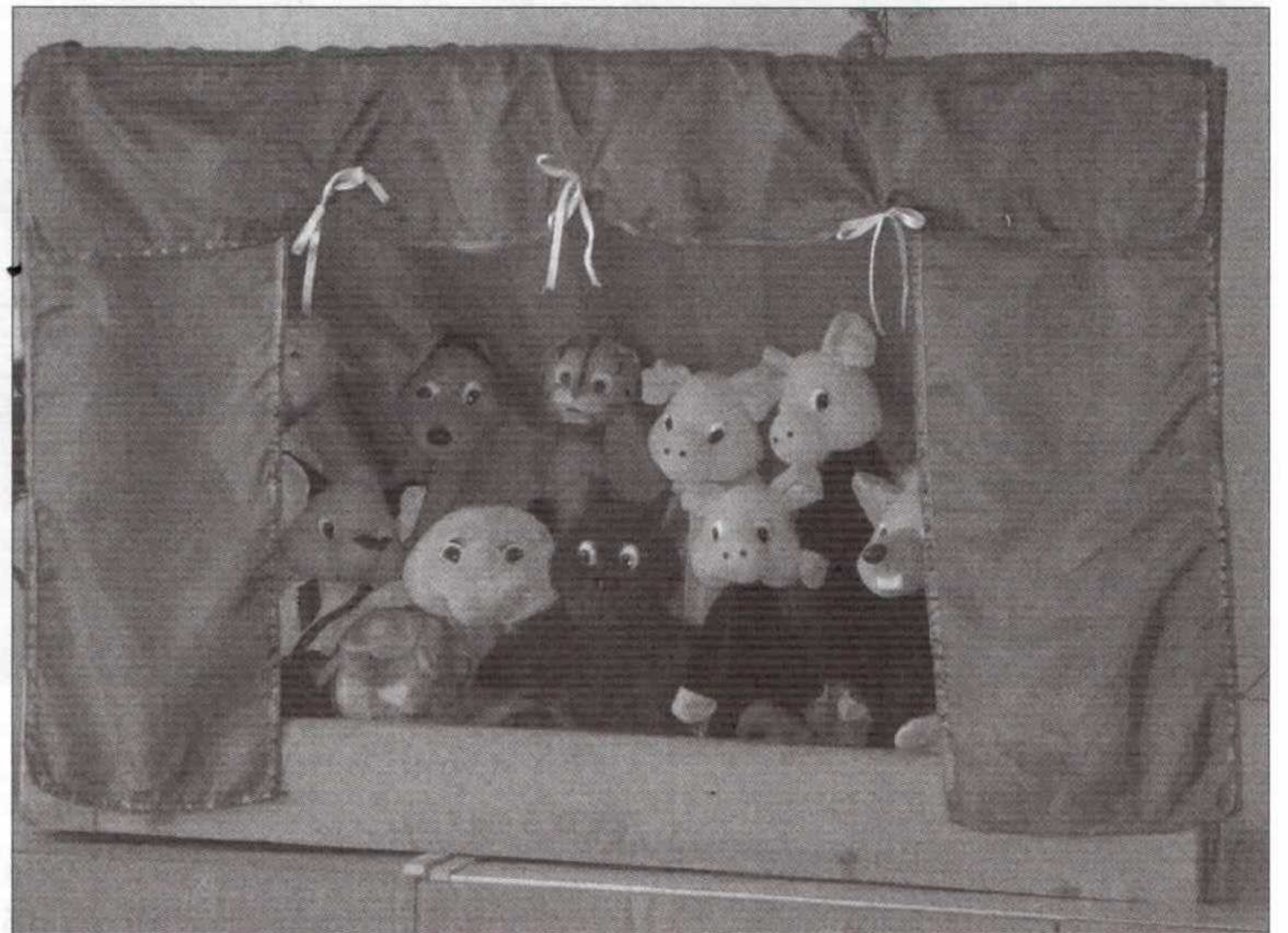
Це досить складний процес, проте він є керованим. Під час слухання казки яскраво виявляється активність дітей. Слухання супроводжується співчутливими репліками, запитаннями, протестами, спробами змінити хід подій, допомогти улюбленим героям.

За що ж діти так люблять казку? Відповідь досить проста: за те, що казка розважає і захоплює. І при цьому проповідує доброту і милосердя, спрямовуючи на слухача весь свій виховний потенціал. Тож використовуймо величезний творчий потенціал казки в освітній діяльності з метою формування у дітей морально-етичних цінностей, закладаючи фундамент подальшого становлення особистості.

Учимося розповідати казки дитині Пам'ятка для батьків

Казка відіграє важливу роль у житті дитини. Вона виховує, розвиває, навчає і навіть лікує. Тож не варто нехтувати її педагогічним та психотерапевтичним потенціалом. Діти із задоволенням слухають і самі придумують казки. Варто зазначити, що діти краще сприймають казку, коли її розповідають. І дуже важливо слухання казки зробити цікавою подією, що запам'ятовується, незалежно від того, яку казку ви розповідатимете. Цього легко домогтися за допомогою декількох простих правил.

- *Ознайомтеся з казкою, перш ніж ви розповідатимете її дитині.* Кожна казка містить урок, тому переконайтеся, що це саме той урок, який необхідно засвоїти вашій дитині.
- *Знайдіть книгу з привабливими ілюстраціями, які зацікавлять вашу дитину.* Ще один хороший засіб для ілюстрування казок — ляльковий театр. Він підійде для супроводу казок з невеликою кількістю персонажів, скажімо «Котик і півник», «Колосок».
- *Озвучуйте головних персонажів різними голосами, низьким голосом говоріть за велетня, а високим — хай розмовляє дитина.* Змінюйте тон для озвучування тварин, скажімо використовуйте писк для озвучування мишей.
- *Додавайте деякі шумові ефекти.* Наприклад, замість того щоб лише вимовити, що вовк загарчав, скажіть: «Вовк грізно загарчав «грррр-р...».
- *Розповідайте нові казки в особах, наслідуючи низький і грубий голос ведмедя, улесливу інтонацію лисиці чи сумний голос скривдженого зайця.* Це допоможе дитині не лише швидко запам'ятати казку, а й яскравіше уявити її героїв.
- *Коли дитина добре запам'ятає всю казку, запропонуйте їй розіграти казку в ролях, взявши на себе роль уподобаного персонажа або відразу декількох героїв, наприклад, у казці «Рукавичка».*
- *Придумуйте казки, в яких головною дійовою особою є ваша дитина.* Діти люблять слухати історії про себе. Крім того, такі казки — дієвий засіб для корекції або виховання в дитини певних рис характеру.
- *Пропонуйте дитині розповідати знайомі казки.* Спочатку з вашою допомогою, а потім самостійно.
- *Придумайте казку разом з дитиною, а згодом запропонуйте їй зробити це самостійно.* Казка містить універсальні «рецепти» розв'язання багатьох проблем. Тому, слухаючи або придумуючи казку, дитина за допомогою дорослого буде вчитися переборювати свої найглибші неусвідомлені труднощі.